

Jaume Funes

La nova llei penal juvenil: una lectura en clau educativa i que intenta ser il·lusionada

Reptes i contradiccions d'un nou marc

El passat dia 13 de gener, finalment, va entrar en vigor la Llei orgànica 5/2000 reguladora de la responsabilitat penal dels menors. S'iniciaven així un conjunt de canvis, possibles o reals, que dissenyen un panorama bastant diferent per a respondre a les transgressions d'adolescents i joves, per a intentar fer-ho sense abandonar els criteris educatius.

És possible que una bona part dels i de les professionals de l'àmbit social tinguin la sensació que aquesta llei no va especialment amb ells, que la continuïn situant en el territori de l'àmbit jurídic i, per tant, complex i distant. Seria un error. Amb la nova llei poden canviar, radicalment, les respostes que podem donar a una bona part dels conflictes socials de l'adolescència. Resten a fora la infància i la preadolescència (com veurem després, la llei penal solament actua a partir dels 14 anys), motiu pel qual ens caldrà plans, propostes de treball amb la infància (no de protecció) per tal d'atendre els qui comencen a alterar-se socialment. Definitivament queda desterrada la idea benèfica infantilitzadora de tractar l'adolescència i la joventut com incapacitada o boja. Hauran de donar compte dels seus actes, però això suposarà que ens haurem d'inventar formes de reacció educativa que els facin responsabilitzar-se.

El repte per als professionals de l'àmbit social és fer que la Justícia de Menors sigui una cosa substancialment diferent

Com tota llei de naturalesa penal comporta el risc d'introduir-los des de molt joves en tota la parafernàlia del món judicial i que, en la pràctica, no se'ls tracti de manera molt diferent a la que s'utilitzi amb les persones adultes. El repte per als professionals, per als treballadors de l'àmbit social, és fer que la Justícia de Menors sigui una cosa substancialment diferent. Hi ha un gran risc de substituir simplement la presó per un centre tancat d'alta contenció, on, a més, hi aniran a parar més nois perquè en direm centre educatiu i no presó. La línia de fons seguirà essent com utilitzem un catàleg de mesures, que ara és més ampli i raonable, però que pot reduir-se a l'internament i la llibertat si no aportem formes tècniques que permetin aplicar altres mesures, per a les quals no solament avui no hi ha recursos sinó que, a més, tampoc no sabem educativament parlant com fer-ho.

És un marc radicalment nou, que requereix del món social i educatiu lectures, propostes i experiències pràctiques... llevat que vulguem deixar la seva aplicació en una pura aplicació del control. Però anem per parts.

Una història carregada de significat

Abans de començar cap anàlisi o comentari sobre la Llei, cal fer un petit repàs de dates, ja que els fets són en aquest cas una font inesgotable de claus per a interpretar què se'n pot esperar. Aquesta Llei substitueix l'única llei franquista i inconstitucional que encara (després de vint-i-cinc anys de constitució democràtica) romanía vigent a Espanya: la Llei de Tribunals Tutelars de Menors de 1948. Per als menors, la democràcia mai no va tenir pressa.

De fet, el recorregut intermedi ha estat quelcom més complex. A principis dels anys 90 el Tribunal Constitucional ja va advertir sobre la inconstitucionalitat d'alguns articles de la Llei de Tribunals Tutelars, per la qual cosa el govern d'aleshores va haver de modificar-los de manera urgent i *provisional* amb la Llei 4/1992 de competència i procediment dels Jutjats de Menors. Va ser quelcom inevitable i *provisional* que ha durat 10 anys.

Les reticències han estat sempre tantes que el nou Codi Penal de 1995 va canviar la majoria d'edat, passant dels 16 als 18 anys però deixà en suspens l'article corresponent fins que no hi hagués una nova llei penal de menors. Tant se'ls en donà de seguir enviant a la presó adolescents de 16 i 17 anys, tot i que la provisionalitat també hagués permès un tractament per extensió amb la llei que hi havia. Durant sis anys s'ha estat enviant a la presó els joves simplement pel fet de no tenir una llei per aplicar-los.

La que ara ha entrat en vigor s'aprovà el gener de 2000, concedint-se tot un any d'espera (fins al gener de 2001) per aplicar-la, per explicar-la als ciutadans i ciutadanes, per tal de formar els professionals. Però no solament no es va fer sinó que, sense haver-se posat en marxa, es va batre un nou rècord: la seva modificació substancial. Dues noves lleis (la 7/2000 i la 9/2000) han canviat radicalment gran part de la seva lògica interna i han ajornat, probablement *sine die*, la seva aplicació més enllà dels 18 anys.

Hagués pogut ser però no serà

Puc afirmar, sense reticències, que aquesta era una bona llei. Amb molta diferència, era el millor dels nombrosos projectes de llei que han circulat els últims deu anys. Es tractava d'una llei aparentment impossible i contradictòria amb el conservadorisme polític que ens envaeix. He dit era, i no goso ja afirmar que ho és. A això hi han contribuït les modificacions esmentades i el context d'alarma social que s'ha creat just quan la llei inicia el seu recorregut.

Quan el terror fa oblidar el dret

La Llei orgànica 7/2000 és un conjunt de modificacions del Codi Penal i de la Llei de responsabilitat penal dels menors en relació amb els delictes de terrorisme. No comentaré les modificacions que tenen a veure amb el Codi Penal ja que aquest no és l'espai adequat. En qualsevol cas no es poden deixar de banda ja que redefeixen tot el capítol dels delictes de terrorisme (des de les injúries a càrrecs públics fins a l'assassinat, passant pels desordres públics) i, per tant, van afectar adolescents i joves que els cometin, a Euskadi o a qualsevol altre lloc de l'Estat.

Les modificacions que tenen a veure amb la llei que estem comentant han suposat una autèntica vulneració de la seva lògica, fins a l'extrem que, almenys quan es tracta d'aquests delictes, ja no és una llei de menors. Busca simplement castigar, no deixa marge per a l'aplicació flexible, solament utilitza l'internament, separa del propi medi, castiga des de Madrid, etc. És un simple codi adult amb lleugers atenuants en funció de l'edat. Amb un exemple pot entendre's. Si un adolescent de 14 anys, pensant alterar l'ordre institucional, amenaça greument un càrrec públic, cometrà un delictes que es pot incloure en el capítol de terrorisme, serà conduït a Madrid a fi d'estudiar-lo i jutjar-lo, inevitablement haurà de ser condemnat a una mesura d'internament tancat d'un a quatre anys, més altres tants d'inhabilitació per a qualsevol càrrec públic. L'únic que no han gosat dir és quin tipus de rentat de cap caldrà fer-li, on es farà, quin *personal educatiu* ho farà.

El drama humà de la violència que es produeix a Euskadi no hauria d'haver fet perdre el sentit que tota llei per a adolescents i joves té, ni que els seus delictes siguin de difícil resposta. El tema, que planejà reiteradament durant l'elaboració de l'avantprojecte, ja em féu escriure: "Sol ser problemàtic i

contraproductiu legislar i regular a partir de l'alarma, especialment si es tracta d'adolescents i joves. Sovint s'aconsegueix l'efecte contrari al previst i, especialment, es dificulta l'abordatge raonable de la immensa majoria dels conflictes. Sense negar l'evident importància de les circumstàncies i de les claus polítiques d'un entorn concret (que han de tenir-se especialment en compte no per a legislar sinó per a descobrir les maneres diferents amb què cal aplicar la llei), no hem d'oblidar que, adscrits a una *tribu* radical o a una *passota*, afectats o no per la necessitat i l'abandó social, aquí i allà, abans que res són adolescents i joves”¹.

Però aquestes modificacions no han anat soles. A l'empara del terrorisme s'ha acabat creant una forma d'aplicar la llei diferent per a les situacions greus. El text original ja tenia una tendència a no ser benèvol quan “s'hagués produït violència” (sense matisar exactament el seu significat i com si tot acte imposat a una altra persona no fos violent), però ara, a més, s'ha acabat identificant extrema gravetat amb reincidència.

D'aquesta manera, la llei s'aplicarà de tres maneres diferents: la normal, coherent amb els criteris i principis amb els quals es redactà; l'agreujada, plena de reticències antigues i noves; la terrorista, que no té res a veure amb una llei de menors. Les principals diferències es resumeixen en el següent quadre.

A l'empara del terrorisme s'ha acabat creant una forma d'aplicar la llei diferent per a les situacions greus

Tres formes d'aplicar la llei

	General	Agreujada	Per Terrorisme
Aplicació	<ul style="list-style-type: none"> • Qualsevol tipus de delictes o falta (menys terrorisme) 	<ul style="list-style-type: none"> • S'aplica quan hi ha reincidència 	<ul style="list-style-type: none"> • Transgressions que tenen a veure amb el terrorisme
Criteris	<ul style="list-style-type: none"> • Totes les mesures poden durar un màxim de 2 anys • Amb dos trams en l'internament • Revisables • Modificables Substituïbles: (en qualsevol moment, tenint en compte criteris flexibles) • Amb justificació tècnica, 16 anys i "violència" poden durar fins a 5 anys 	<ul style="list-style-type: none"> • Predomini de l'internament • La suma de mesures pot durar fins a 10 anys 	<ul style="list-style-type: none"> • La mesura és l'internament tancat • Està expressament prohibit tota revisió o flexibilitat abans de complir la meitat de la pena
Edats	<ul style="list-style-type: none"> • 14 – 21 Amb condicions a partir dels 18 anys 	<ul style="list-style-type: none"> • Molt difícil d'aplicar a més grans de 18 anys 	<ul style="list-style-type: none"> • MAI a més grans de 18 anys
Condicions Especials			<ul style="list-style-type: none"> • Jutjats sempre a l'Audiència Nacional, a Madrid • Entre els 14 i 16 anys: <ul style="list-style-type: none"> - d'1 a 4 anys d'internament tancat - i, després, fins a 3 anys de llibertat vigilada • Entre 16 i 18 anys: <ul style="list-style-type: none"> - d'1 a 8 anys d'internament tancat - i, després, fins a 5 anys de llibertat vigilada • Totes les penes porten afegida, a més, una sèrie d'anys d'inhabilitació

Alarma, que alguna cosa en queda

Per acabar de complicar el panorama, amb l'entrada en vigor algunes forces socials i polítiques, així com els mitjans de comunicació, van destacar els casos més greus d'homicidi comesos per adolescents en els darrers mesos de l'any anterior, així com l'obligació que imposava la llei d'excarcerar-los. Es va tenir un any sencer des de la seva aprovació per a explicar la llei, però no es féu, amb la qual cosa el profund canvi de filosofia que comporta segueix sense ser entès per bona part de la societat. Els treballadors de l'àmbit social es veuen així obligats a explicar contínuament que no es tracta de ser benvolents amb els nois i noies adolescents sinó de buscar formes de resposta a les seves transgressions que siguin realment educatives i útils.

Tota bona llei penal que tingui a veure amb menors es caracteritza per facilitar i estimular formes flexibles d'aplicació. Això vol dir que la *política* social educativa que hi ha darrere farà que una mateixa llei tingui uns o altres efectes. Aquesta neix en un context d'alarma, sense base real però present, que pot conduir a convertir-la en un simple codi penal adult.

Com tantes altres vegades, per si fos poc, ha reaparegut el tema dels recursos. Certament són pocs i no se n'han creat quan hi havia temps per fer-ho; però en el debat públic més aviat s'ha posat l'èmfasi en la necessitat de centres (com si es tractés de subsistir una presó per altra) i no en la resta de mesures que són les que afectaran el 90% dels casos. Tampoc no s'ha parlat per res de la transformació dels recursos socials normalitzats, de manera que puguin servir per seguir prestant atenció als adolescents ni que transgredeixin les lleis.

Finalment, l'última modificació (la de la Llei 9/2000 que té a veure fonamentalment amb la creació del Jutjat central de Menors a l'Audiència Nacional de Madrid) ha suposat la suspensió de l'entrada en vigor de l'aplicació de la Llei als nois i noies de 18 a 21 anys. De moment la suspensió és fins d'aquí a dos anys, però sona definitiva.

Era una bona llei, però estic segur que amb la seva aplicació deixarà de ser-ho.

Tota bona llei penal que tingui a veure amb menors es caracteritza per facilitar formes flexibles d'aplicació

Protegim amb el càstig

Hi ha qui ha vist en aquesta llei, com en totes les de tipus penal que s'apliquen als joves, la pèrdua de la protecció que han de tenir aquelles persones que són considerades menors d'edat i, a més, han crescut i viscut en contextos de carències i necessitats socials. És un vell debat que ha acabat identificant inadequadament allò educatiu amb allò protector, o plantejant models educatius que per res tenen en compte l'autonomia dels nois i noies adolescents i joves. Barreja i confusió que, històricament, sempre ha acabat resultant contraproduent per a ells i per a elles i contra la qual he argumentat des de fa temps, recalcant el càstig de la protecció i la protecció de la reforma.

A Europa gairebé totes les legislacions han tingut, o encara tenen, un període de barreja i de tracte conjunt dels problemes que afecten els menors víctimes d'una inadequada atenció per part de la seva família i de la societat així com, ahora, d'aquells que realitzen activitats sancionables com delictives. L'esquema de barreja entre Protecció i Reforma que es donava aquí als Tribunals Tutelars ha estat bastant generalitzat i el debat al voltant de la seva separació no s'ha acabat. Així mateix, al marge de les fórmules que s'han anat adoptant, s'accepta que el fet de ser irresponsable penalment ha acabat essent un privilegi negatiu, així com la facilitat amb què es criminalitza la misèria.

L'acord bàsic podria resumir-se així:

- L'adolescent, el jove, ha de ser tractat penalment d'una manera diferent de l'adult. Es tracta d'un subjecte en evolució del qual la societat ha de respondre educativament, facilitant-li elements que possibilitin la seva maduració.
- Alhora, l'adolescent, el jove, és un subjecte amb drets, per tant no pot ser considerat un objecte de protecció: no es pot actuar suplint-lo *pel seu bé*, limitant-li, per exemple, la seva llibertat. Les lleis de menors tendeixen així a trobar-se amb alguns dels principis bàsics de la justícia penal: el dret a la presumpció d'innocència, el dret a ser escoltat, a tenir defensor, a saber quan acabarà una sanció o una mesura educativa, el dret a recórrer, etc.

Tot i que es reconeix que els adolescents i els joves que arriben a la justícia en la seva majoria tenen una vida plena de carències socials, s'intenta superar la identificació de les mesures protectores com a intervenció positiva i de les mesures penals com a repressió. No hi ha protecció que sigui vàlida si es fa amb la privació de drets i la resposta penal en l'àmbit juvenil pot i ha d'arribar a ser

bàsicament educativa. No són els buits educatius i les necessitats socials el que se sanciona, tot i que l'enjudiciament pot i ha de ser l'avinentesa perquè el jove sigui atès, o fins i tot perquè la resposta als seus delictes assenyalada per la justícia pugui inscriure's posteriorment en un marc més ampli d'atenció als seus problemes.

El lloc de l'espai penal entre els més joves

Cal, tanmateix, matisar quin és el marc en què pot cobrar sentit l'aplicació de la llei penal als menors ja que, per molt que s'intenti, és difícil que el sistema penal estigui fet per educar. De manera esquemàtica podem dir que hi ha cinc criteris o condicionants que marquen la relació entre la justícia penal i els nois i noies adolescents:

- En la infància no pinta res la justícia penal (en la preadolescència millor que no). Solament pot produir desastres.
- Justícia Penal vol dir, per un costat, *garanties* (totes les que caracteritzen un procés penal en un estat de dret) i, per l'altre, *penes* (és a dir, que s'imposen i poden suposar un càstig per a la persona infractora).
- La base del treball, la raó de la intervenció, ha de ser la responsabilització (no es tracta ni d'un model benèfic de resposta, ni penal en general purament castigador, ni clínic o destinat a descobrir trastorns i aplicar teràpies).
- La justícia penal en les etapes adolescents és sempre quelcom diferent de la justícia adulta. Ni tan sols serveix aplicar models adults corregits.
- A l'hora de reaccionar, primer haurien de ser sempre els criteris educatius i socialitzadors, després els penals.

En general, les lleis de menors consideren l'adolescent i el jove responsable, però el fan específicament responsable. És a dir, defineixen una forma de ser responsables diferent de la responsabilitat de les persones adultes. El jove o la jove han d'assumir l'autoria dels seus actes, però la resposta que rebran del sistema penal serà diferent (no atenuada o benèfica sinó diferent) de la que reben les persones considerades adultes. Defineixen una forma diferent d'exigir la responsabilitat.

A més, té en compte el context de la persona i de l'acció. Es pretén actuar tenint en compte la situació, el context, les necessitats educatives i no solament, ni prioritàriament, la gravetat penal. En la nostra Llei, per exemple, l'article 7.3 diu:

“Per a l'elecció de la mesura o mesures adequades (...) caldrà tenir en compte de manera flexible, no solament la prova i valoració jurídica dels fets, sinó especialment l'edat, les circumstàncies familiars i socials, la personalitat i l'interès del menor...” O el 23.1: *“L'actuació instructora del Ministeri Fiscal tindrà com a objecte, tant valorar la participació del menor en els fets per a expressar-li el retret que mereix la seva conducta, com proposar les mesures concretes de contingut educatiu i sancionador adequades a les circumstàncies del fet i del seu autor i, sobretot, a l'interès del mateix menor valorat en la causa”.*

Les respostes que ha de buscar han de ser responsabilitzadores. No poden ser centrades en el càstig reparador ni en la venjança social. no es tracta d'una justícia retributiva. Imposar una mesura que responsabilitzi comporta ajudar-los a assumir l'autoria, la propietat dels seus actes i descobrir que afecten altres persones, amb altres sentiments i lògiques vitals.

Una lectura en clau educativa

Del conjunt de la llei podrien destacar-se, en una lectura en clau educativa, tres aspectes: els canvis en les edats, el catàleg de mesures, les possibilitats d'intervenció normalitzada que introdueix.

Edats i mesures

En els quadres següents es resumeixen els canvis que s'han produït en les edats i les mesures a aplicar. Cal destacar que l'inici de l'adolescència (12 i 13 anys) ha quedat fora, que la majoria d'edat penal per tal de ser castigat com una persona adulta s'ha desplaçat dels 16 als 18 anys i, quan es recuperi la sensatesa, fins als 21.

Edats d'aplicació de la justícia de menors

	Llei de tribunals tutelars		Nova llei
	Fins a 1992	Des de 1992	
Edat d'inici	0 anys	12 anys	14 anys
Final general	16 anys	16 anys	18 anys
Final amb condicions			21 anys

El catàleg de mesures que es pot aplicar

1. Internament
 - a) Tancat
 - b) Semiobert
 - c) Obert
 - d) Terapèutic
2. Tractament ambulatori
3. Assistència a un centre de dia
4. Permanència de cap de setmana
5. Llibertat vigilada amb o sense imposició de *regles de conducta*
6. Convivència amb una altra persona o grup educatiu
7. Prestacions en benefici de la comunitat
8. Realització de tasques socioeducatives
9. Amonestació
10. Privacions administratives
11. Inhabilitació absoluta²

El catàleg de mesures a aplicar té importants canvis pel que fa a la llei anterior. En primer lloc defineix les diferents formes d'internament no en funció de la quantitat de privació de llibertat sinó del règim de vida i l'organització de les activitats que es produeix en cada tipus de centre. Tanmateix, prima una certa centralitat del centre tancat, difícilment distingible d'una presó juvenil. També s'introdueix el *centre terapèutic*, una categoria avui inexistent per a adolescents i difícilment definible.

La llibertat vigilada resta en gran mesura associada a l'elaboració d'un projecte educatiu personalitzat, que pot a més treballar-se o no a partir de la imposició de *regles de conducta*. En general, pot pensar-se en un conjunt molt ampli de respostes de seguiment educatiu que poden tenir cabuda amb facilitat entre les mesures previstes. Totes i cadascuna de les mesures poden tenir un contingut educatiu a definir, sense vulnerar les garanties i la llibertat, poden ser posades al servei del procés d'incorporació social que estan vivint.

En qualsevol cas, on les mesures trobaran més dificultats és en l'absència quasi total del tipus de recursos per a adolescents que se suposa haurien de servir per aplicar-les. La nova norma ha de funcionar en un moment de fort abandonament dels i de les adolescents, per part de tots els recursos, socials, de salut, de temps lliure. Existeix un veritable desert d'intervencions amb adolescents especialment de manera informal i en el seu propi entorn (s'ha produït, per exemple, un enorme abandonament del treball de carrer). A més, la llei no pot resoldre moltes de les qüestions metodològiques que el treball amb adolescents té avui. Per exemple, el tractament terapèutic ambulatori no funciona així com així amb adolescents i menys per imposició. Són pacients dolents i el model de consulta individual no sol resultar útil.

És possible treballar sense que intervingui l'aparell judicial

De totes maneres la gran bondat de les lleis penals juvenils, la d'aquesta també, és la possibilitat que ofereix intervencions normalitzades amb adolescents i joves tot i que hagin transgredit les normes. Des de fa temps estem assabentats de la necessitat d'evitar la identificació de l'adolescent transgressor amb l'etiqueta de delinqüent. Una suma identificativa que es produeix quan la resposta a les seves conductes li ve del sistema penal i comporta una intensa intervenció de l'aparell policial i judicial. Traduït a la pràctica això suposa: intentar no penalitzar determinades conductes; reduir al màxim la intervenció judicial buscant solucions prèvies; utilitzar recursos normalitzats per aplicar les mesures imposades.

La nova llei té un marge de maniobra important que permet resoldre els conflictes que provoquen els nois i noies adolescents amb escassa intervenció de l'aparell judicial. Es poden aplicar criteris d'oportunitat (és a dir: valorar la conveniència d'intervenir, sospesar l'impacte de l'acció, tenir en compte si ja

s'estan produint altres accions educatives). Es pot reduir a mínims la intervenció, encaixen diverses formes de mediació, es poden posar les mesures al servei d'un seguiment educatiu més ampli.

Tot i que la Llei, en qualsevol de les seves versions, és plena de reticències i limitacions, si la filosofia social i política criminal són les adequades, pot ser aplicada de manera sensata. Una de les grans novetats (ja present de manera parcial en les modificacions de la Llei de Tribunals Tutelars de 1992) que finalment es consolida és que tota la tramitació de l'expedient queda en mans del fiscal (que haurà d'especialitzar-se) pel que pot proposar la no intervenció o el sobreseïment en diferents moments.

Si les coses arriben a funcionar bé, es configura una unitat d'anàlisi i discussió prèvia, formada per l'equip tècnic i el fiscal, en la qual els esforços han d'anar destinats a buscar quina és la instància i la forma adequades per a donar resposta a cada noi o noia que transgredeix les normes i és, d'alguna manera, inculpat. No es tracta d'un equip de psicòlegs per fer diagnòstic sinó d'un grup educatiu multiprofessional que valora les possibilitats de l'entorn i les accions que cal posar en marxa. En diferents articles (18, 19) es permet al Ministeri Fiscal no continuar instruint l'expedient o sol·licitar el seu sobreseïment. El mateix passa amb les propostes que fa l'equip tècnic, entre les que hi ha justificar que aquesta forma d'actuar és la més adequada (art. 27).

Mediació i aplicació sensata de les mesures

De manera expressa, la Llei incorpora les activitats de mediació, conciliació i reparació amb relació a la víctima. Encarrega a l'equip tècnic valorar si és viable i permet que ni tan sols es faci cap informe especial sobre el menor quan aquesta s'ha produït satisfactòriament. El fiscal en aquests casos, a complerts els compromisos, ha de proposar la finalització de les actuacions (art. 19).

Finalment, tot i haver-se produït la continuació del procés i arribat a l'aplicació d'algun tipus de sanció (mesura educativa), és possible deixar-la en suspens. El jutge (art. 20) pot considerar que és convenient per al menor, per les circumstàncies que siguin, deixar sense executar la decisió judicial durant un cert temps i, per tant, aquest podrà seguir la seva vida de manera normalitzada.

Aquesta és una llei que podria passar a la història com la que va permetre desenvolupar respostes alternatives a la sanció penal

Aquesta és una llei que podria passar a la història com la que va permetre desenvolupar respostes alternatives a la sanció penal. Una altra cosa serà que això passi. També es va dir el mateix del nou Codi Penal i, en la pràctica se segueixen aplicant fonamentalment les penes de privació de llibertat.

També podríem senyalar que en la norma actual es donen força possibilitats d'una aplicació sensata de les mesures. En principi, la seva durada màxima és de dos anys, a més, es poden encadenar mesures i formes de complir-les (per exemple, l'internament pot complir-se en la seva segona part en llibertat amb seguiment). D'acord amb la condició evolutiva dels nois i noies adolescents i, per tant, amb la multiplicitat de canvis que poden donar-se a curt termini, les mesures són revisables i canviabls. (Article 14.1: “*El Jutge, d'ofici o a instància del Ministeri Fiscal o del lletrat del menor, prèvia audiència d'aquests i informe de l'equip tècnic i, en el seu cas, de l'entitat pública de protecció o reforma de menors, podrà en qualsevol moment deixar sense efecte la mesura imposada, reduir la seva durada o substituir-la per una altra, sempre que la modificació redundi en l'interès del menor i s'expressi suficientment a aquest el retret merescut per la seva conducta.*”)

Queda molt per fer

A més de tot el que s'ha dit fins ara, queden encara algunes qüestions en les que, inevitablement, caldrà pensar aviat, en les que seria important que pensessin especialment les administracions locals. Qüestions per a tenir presents per a definir els plans d'infància, per elaborar els programes d'atenció primària social, etc. Entre elles cal destacar:

- Què fer amb els preadolescents de menys de 14 anys. Ara, com hem vist, no seran objecte d'atenció de la justícia i, alguns i algunes, poden estar en moments de forta transgressió o cometre delictes greus.
- Com fer possible les intervencions prejudicials de les que hem parlat. No se seguirà un expedient si ja hi ha seguiment educatiu en una altra instància; però perquè es doni, algú ho ha d'estar fent.
- Dissenyar l'espai social de la mediació. No es tracta de l'aplicació d'una nova tècnica miraculosa sinó de tenir previst com fer-la viable, com

formats diversos, dins de programes més amplis de gestió dels conflictes i de treball amb la comunitat.

- Imaginar les accions en benefici de la comunitat. Ni es tracta d'enviar-los a la brigada municipal ni a tenir cura d'ancians amb la Creu Roja, tot i que les dues coses són possibles. Es tracta de pensar i planificar activitats en les que descobreixin que la seva conducta afecta un col·lectiu més ampli, que poden fer coses per altres persones.
- Construir la possibilitat del seguiment educatiu. Dit d'una altra manera, recuperar formes d'acompanyament educatiu dels nois i noies adolescents, que també puguin servir quan hi ha transgressions.

Fins aquí aquesta petita anàlisi positiva de la Llei 5/2000 oblidant totes les contradiccions i inconvenients profunds que l'han torpedinat abans de néixer i als qui em referia a l'inici. Si vénen temps millors i es crea una bona pràctica educativa és possible que algun dia la puguem considerar un bon instrument per a treballar els conflictes socials que es produeixen en la nostra relació amb els nois i noies adolescents i joves d'avui.

Jaume Funes
Psicòleg i periodista

-
- 1 FUNES, J. (1997d) «Menores y jóvenes en situación de conflicto social: posibles respuestas», a *Justicia Juvenil en la C.A.P.V. Situación y perspectivas*, n. 10. Gobierno Vasco. Vitoria.
2 Introduïda amb les modificacions de la Llei 7/2000
-

Bibliografía

FUNES, J. (1997) «Menores y jóvenes en situación de conflicto social: posibles respuestas Justicia juvenil en la C.A.P.V.» *Situación y perspectivas* nº 10 Gobierno Vasco. Vitoria.

Ley Orgánica 5/2000 de 12 de enero, reguladora de la responsabilidad penal de los menores.

Ley Orgánica 7/2000 de 22 de diciembre, modificadora de la LO 10/1995 del Código Penal y de la LO 5/2000 en relación con los delitos de terrorismo.

Ley Orgánica 9/2000 de 22 de diciembre, sobre medidas urgentes para la agilización de la Administración de Justicia por la que se modifica la LO 6/1985 de 1 de julio del Poder Judicial.

La nova llei penal juvenil: una lectura en clau educativa i que intenta ser il·lusionada

La nueva ley penal juvenil: una
lectura en clave educativa y
que intenta ser ilusionada

The new juvenile penal law: an
education-focussed reading
driven by optimism

La nueva ley de responsabilidad penal de los menores supone profundos cambios en la forma como la sociedad reacciona ante las trasgresiones cometidas por los adolescentes y jóvenes. Resultará, sin embargo, determinante la filosofía social y educativa con la que se aplique. Se trata de una buena ley si se pone al servicio de la construcción de la responsabilidad y si se evita la judicialización. Además, sugiere nuevos marcos para la acción educativa. Pero se trata de una ley que nace muerta, ya que las modificaciones introducidas en función de los delitos de terrorismo y la alarma social con la que comienza su aplicación la convierten, de momento, en una mala ley.

The new law on penal responsibility for minors involves major changes in the way society reacts to transgressions perpetrated by adolescents and young people. However, the social and educational philosophy guiding its enforcement will be decisive. It is a good law if it is used to build responsibility and prevent judicialisation. Moreover, it suggests new education action frameworks. But it is a stillborn law, since the amendments added for terrorist offences and the social alarm aroused amidst its initial enforcement make it a bad law, at least for the moment.

Autor: Jaume Funes

Article: La nova llei penal juvenil: una lectura en clau educativa i que intenta ser il·lusionada

Referència: Educació Social núm. 18 pp. 10-24

Adreça professional: Escola Universitària de Treball Social i Educació Social Pere Tarrés (URL)

C. Carolines, 10
08012 Barcelona
Tel. 934 152 551